

“Тасдиқ мекунам”

Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон,
Д.И.Х., профессор Насриддинзода Э.С.

2025

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ШЕИБАР

ба диссертатсияи Бобозода Убайдулло Холмирзо дар мавзуи “Асосҳои методии истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ дар дарсҳои химия яке аз воситаҳои ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (химия)).

Мутобиқати мавзӯ ва мухтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Бобозода Убайдулло Холмирзо дар мавзуи “Асосҳои методии истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ дар дарсҳои химия яке аз воситаҳои ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (химия)), ки он ба Шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7-уми январӣ соли 2022, таҳти №15/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя пешниҳод шудааст, мувофиқ мебошад.

Мубрами мавзӯи таҳқиқотӣ. Ҷомеаи муосир ба мутахассисони дорои сатҳи баланди салоҳияти касбӣ ва коммуникатсионӣ ниёз дорад. Дар айни замон дар низомии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон марҳалаи ислоҳот бо ҷустуҷӯи роҳҳои муносиби баланд бардоштани сифати омода кардани мутахассисон мегузарад. Ояндаи низомии маорифи ҷумҳурӣ ба он вобаста аст, ки вай то чи андоза қувваи интеллектуалиро, ки барои инкишоф додани қобилияти маърифатии аксарияти аҳоли ва таъмини

некуахволии онҳо зарур аст, ба вучуд оварда метавонад. Солҳои охир як қатор қонунҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул карда шуданд, ки сиёсати давлатиро дар соҳаи маориф муайян намуда, ба навшозии низоми маориф, баланд бардоштани сифат ва сатҳи маърифатнокии аҳоли нигаронида шудаанд.

Тавре ки маълум аст, бо мақсади таҳким ва навшозии равандро таълими илмҳои табиатшиносӣ ва дақиқ, инчунин рушди тафаккури техникийи ҷавонон эълон гардидани солҳои 2020-2040 «Бистсолаи омӯзиш ва рушди илмҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илм ва маориф» (Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақами №1445 аз 31.01.2020 сол) ҷаҳиши бузургеро ба вучуд овард.

Чанд сол боз дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ислоҳоти соҳаи маориф гузаронида мешавад. Дар Паёмҳои солони худ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ислоҳоти соҳаи маориф таваҷҷуҳи хоса зоҳир менамоянд. Ҳуҷҷатҳои мазкур инчунин самтҳои афзалиятноки рушди соҳаи маорифро муайян менамоянд. Ҳадафу вазифаҳои ислоҳот таъмини дастрасии маориф барои тамоми қишрҳои аҳоли, баланд бардоштани сифати кори таълиму тарбия буда, барои амалишавии ин мақсад маблағгузорию афзалиятноки сохторҳои маориф мусоидат менамояд.

Ғояи асосии «Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020» яке аз вазифаҳои он гузариш аз методҳои муқарраршудаи таълим ба муносибати салоҳиятнок мебошад. Яке аз роҳҳои татбиқи ин равиш ноил шудан ба сатҳи кофӣи қобилияти маърифатии хонандагон дар муассисаҳои таълимӣ мебошад.

Барои инкишофи фаъолияти маърифатии хонандагон дар раванди таълими химия дар муассисаи таҳсилоти умумӣ ба хонандагон мустақилона аз худ кардани дониш, бедор кардани шавқу завқи табиӣи онҳо, барои рушди худшиносӣ шароит фароҳам овардан зарур аст. Агар

дар дарси химия супоришхое истифода шаванд, ки ба ҳалли вазъияти муҳим мусоидат кунанд, унсурҳои фароғатро дар бар гиранд, роҳҳои гуногуни ҳалли онро фароҳам оранд ва инчунин аҳаммияти амалӣ дошта бошанд, самарай бештар медиҳад. Мутаносибан, ташаккули қобилияти маърифатии хонандагони муассисаҳои таълимӣ дар дарси химия ва қонунҳои ташаккули шахсияти омӯзгорони ояндаи химия дар ин самт барои интихоби мавзӯи таҳқиқоти рисолаи мазкур асос гузоштанд.

Таҳаввулоти бунёдии иҷтимоию сиёсӣ ва муносибатҳои иқтисодӣ, ки дар ҷаҳони муосир, аз ҷумла дар Ҷумҳурии Тоҷикистон рух додааст, зарурати бештар гардонидани сифати таҳсилотро ба миён гузоштааст.

Мусаллам аст, ки бидуни такмили методу истифодаи технологияҳои нави педагогӣ ба ҳадафи мазкур ноил шудан номумкин аст. Ин нуктаро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар мулоқот бо кормандони соҳаи илму маориф ва аҳли эҷоди мамлакат аз 18.03.2020 басо равшану возеҳ таъкид намуданд: «Имрӯз бе илму инноватсия, технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ ва ташаккули ҷаҳонбинии техникӣ қадаме ба пеш гузошта намешавад».

Мубрамияти ин мавзӯ аввалан, аз талаб ва дархости ҷомеа бармеояд. Роҳбари давлатамон дар назди аҳли илми мамлакат вазифа гузоштанд, ки ин масъаларо зери таҳқиқот қарор диҳанд.

Сониян, мавзӯи инкишофи маҳорати фикрронии хонандагон дар дарсҳои химия тавассути истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ мавриди таҳқиқоти алоҳида қарор дода нашудааст.

Сеюм, ҳамзамон Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба мақсади тақвият бахшидан ба раванди омӯзиши илмҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ, инчунин тавсеаи тафаккури наврасону ҷавонон аз 31 январи соли 2020, №1445 фармон содир карданд, ки дар банди 1 он чунин омадааст: «Солҳои 2020-2040 «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар

дар соҳаи маориф» эълон карда шавад. Ташаббусҳои дигар дар ин замина ворид намудани озмуни ҷумҳуриявӣ “Илм-фурӯғи маърифат”, ки дар ин радиё Пешвои миллатамон чунин гуфта буданд: “...зарур мешуморам, ки ба хотири боз ҳам бештар ба омӯзиши илмҳои риёзӣ ва табиӣ ҷалб кардани наврасону ҷавонон, олимону муҳаққон ва устодону омӯзгорон ҳамасола озмуни ҷумҳуриявӣ зерӣ унвони “Илм-фурӯғи маърифат” гузаронида шавад”. (11 феввали соли 2021, №АП-44) ва эълон гардидани “Солҳои рушди саноат-2022-2026” (паём, 21.12.2021) мебошад, ки пурра ба фанҳои табиӣ ва риёзӣ бахшида шудааст.

Аз ин лиҳоз, мавзӯи таҳқиқотии Бобозода Убайдулло Холмирозо актуалӣ ва муҳим ҳисоб шуда, як қатор ҳуҷҷатҳое, ки аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тавсиб расонида шудааст, ба монанди: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф”, “Консепсияи миллии таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”, “Стратегияи миллии рушди маориф то соли 2020” “Стратегияи миллии рушди маорифи Тоҷикистон барои давраи то соли 2030” (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 сентябри соли 2020, №526) ва ғайра тасдиқкунанда фикрҳои баёнгардида мебошанд. Ин ҳама аз мубрами мавзӯ далолат мекунад.

Дарачаи асоснокии гузориши илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудааст. Дарачаи асоснокии гузориши илмӣ, хулосаю пешниҳодҳои диссертатсияи Бобозода У.Х. дар мавзӯи “Асосҳои методии истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ дар дарсҳои химия яке аз воситаҳои ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон” арзишманд буда, натиҷаҳои он аз омӯзиши адабиёти илмӣ, таҳлили ҳуҷҷатҳои амалкунанда, санадҳои байналмилалӣ бар меояд. Чи хеле, ки Бобозода У.Х. дар рисолаи худ баён мекунад: “Барои инкишофи фаъолияти маърифатии хонандагон дар раванди таълими химия дар муассисаи таҳсилоти умумӣ ба хонандагон мустақилона аз худ кардани дониш, бедор кардани шавқу завқи табиӣ онҳо, барои рушди худшиносӣ

шароит фароҳам овардан зарур аст. Агар дар дарси химия супоришҳое истифода шаванд, ки ба ҳалли вазъияти мушкилотӣ мусоидат кунанд, унсурҳои фароғатро дар бар гиранд, роҳҳои гуногуни ҳалли онро фароҳам оранд ва инчунин аҳаммияти амалӣ дошта бошанд, самараро бештар медиҳад.”

Навгони илмӣ таҳқиқ ва соҳеҳии натиҷаҳои гирифташударо чузъҳои зерин муайян мекунад:

- асосҳои назариявии зарурати фаъолнокӣ ва инкишоф додани мустақилияти хонандагонӣ муассисаҳои таълимӣ бодарназардошти хусусиятҳои шахсии онҳо дар асоси ҳалли масъалаҳои намунавӣ ва амалии ҳисобии таълимию маърифатии химиявӣ кор карда шуд;

- асосҳои илмию методии истифодаи масъалаҳои таълимию маърифатӣ дар дарси химия бо мақсади ташаккули фаъолияти маърифатии хонандагон таҳия шуд;

- ҳангоми таълими химия низомии методии истифодаи якҷояи супоришҳои стандартӣ ва амалии ҳисобии таълимию маърифатӣ ва дигар методҳое пешниҳод карда шуд, ки фаъолият ва амалҳои мустақилонаи хонандагонро бодарназардошти хусусиятҳои шахсии онҳо ҳавасманд мекунанд;

- модели фарзияи мазмун ва сохтори вазифаҳои таълимию маърифатӣ пешниҳод карда шуд;

- бо мақсади ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон дар Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав Маркази омодагии қаблӣ таъсис дода шуд;

- шароити ташкилию педагогии ташаккули мустақилияти хонандагон аз фанни химия муайян карда шуд.

Аҳаммияти назариявии таҳқиқот аз он иборат аст, ки дар ин кор амсилаи ташаккули фаъолияти маърифатии хонандагон аз фанни химия аз ҷиҳати илмӣ асоснок карда шудааст; дар ҷанбаҳои илмӣ-методӣ ва психологию педагогӣ, асоснокии методологияи ташаккули фаъолияти

маърифатии хонандагон дар муассисаҳои таълимӣ пешниҳод карда шудааст; натиҷаҳои таҳқиқот саҳмгузори муайян ба амалияи педагогӣ мебошад.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар он аст, ки:

- технологияи педагогии раванди таълиму методии омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ таҳия карда шудааст, ки ба баланд бардоштани самаранокии раванди таълим тавассути таҳкими таваҷҷуҳи маърифатӣ ва дар заминаи онҳо ба ташаккул додани фаъолияти маърифатии хонандагон нигаронида шудааст;

- маҳорати тавсиф ва таснифи моддаҳои химиявӣ, ҳалли масъалаҳои ҳисобии намунавӣ ва амалӣ, гузарондани мушоҳидаҳо ва таҷрибаҳо, донишҳои қонунҳо, назарияҳо ва асбобҳоро меомӯзад;

- аз рӯи натиҷаҳои таҳқиқот низомҳои ҳалли масъалаҳои таълимию маърифатии сатҳи гуногуни мураккаби химиявӣ барои хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ тартиб дода шудаанд;

- тавсияҳои методӣ оид ба татбиқи масъалаҳои ҳисобии татбиқшаванда пешниҳод карда шуда, нақш ва мавқеи онҳоро ҳамчун воситаи фаъолкунанда дар таълими фанни химия муайян намуд;

- тавсияҳои методӣ дар амалияи таълимии муассисаҳои таҳқиқотӣ, ки бо хонандагони синфҳои 8-ум ва 9-ум ва дар Маркази омодагии қаблии Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав бо хонандагони марказ гузаронида шуд, пешниҳод гардид;

- барои баланд бардоштани сатҳи дониши хонандагон ва ёри методӣ ба омӯзгорони фанни химия дастури таълимӣ бо номи «Алифбои кимиё» пешниҳод карда шуд, ки ба воситаи он дар онҳо қобилияти мустақилонаи ҳалли масъалаҳои ҳисобӣ ташаккул меёбад;

- аз рӯи натиҷаҳои таҳқиқот роҳи нави ҳалли масъалаҳои ҳисобӣ бо усули «Соати регӣ» пешниҳод карда шудааст.

Дарҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо возеҳии муқаррароти ибтидоии методологӣ ва назариявии таҳқиқот; таҳлил ва баррасии

ҳолати проблемаи таҳқиқотӣ дар назария ва амалияи педагогӣ; мунтазамии кор, мураббат будани асбобҳои илмӣ таҳқиқотӣ; коркарди математикии натиҷаҳои кори таҷрибавию педагогӣ; эътимоднокии натиҷаҳои бадастомада; таҷрибаи кории чандинсолаи унвончӯ дар муассисаҳои таълимӣ таъмин карда мешавад.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ. Саҳми довталаб аз таҳлили маълумоти адабиёт, амалӣ намудан ва коркарди маълумоти таҷрибавӣ, муҳокима ва ҷамъбасти натиҷаҳои таҷрибаи педагогӣ, таҳияи хулосаҳо, навиштан ва тарҳрезии нашрияҳо иборат аст. Довталаб шакли ташкили дарс ва супоришҳои дорои хусусияти таҳқиқотиро мустақилона таҳия намуда, ба шарофати он заминаи методологии фаъолияти маърифатии хонандагонро дар раванди таълим ташаккул дод. Дар конференсияҳои илмӣ амалии донишгоҳӣ ва ҷумҳуриявӣ аз рафти корҳои иҷрогардида бо наشري мақолаҳои илмӣ гузоришҳо пешниҳод намуд.

Интишорот аз рӯйи мавзӯи диссертатсия. Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар 31 нашрия, аз ҷумла 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва ба рӯйхати тавсиявии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда шудаанд, нашр шудаанд. Дар ин нашрияҳо натиҷаҳои калидӣ, хулосаҳои илмӣ, тавсияҳо ва пешниҳодоти муаллифи диссертатсия ба таври мушаххас ва возеҳ баён гардидаанд. Аз ҷумла:

1. Бобоев У.Х. Ҳалли масъалаҳои химиявӣ бо усули «Соати кумӣ» // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. № 2 (45). - Душанбе 2012. - С. 28-35.

2. Бобоев У.Х. Ҳалли масъалаҳои намунавӣ дар мавзӯи суръати реаксияҳои химиявӣ // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. № 6 (49). - Душанбе 2012. - С. 108 - 112.

3. Бобоев У.Х. Масъалаҳои ҳисобӣ яке аз воситаҳои ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. №2 (12). - Душанбе 2021. - С.268 - 280.

4. Бобоев У.Х. Истифодаи усули саволнома барои муайян кардани дараҷаи қобилиятҳои маърифатии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва таъсири омилҳои педагогӣ дар ташаккули онҳо // Паёми донишгоҳи миллӣ. № 7 - Душанбе 2022. - С. 311-339.

5. Бобоев У.Х. Ҳалли масъалаҳои химиявӣ бо усули «Соати регӣ», роҳи нави омӯзиши масъалаҳои таълимӣ ва маърифатӣ // Фурӯғи илм (Маҷаллаи байналмилалӣ илмӣ) №3 (3).- Душанбе, 2024.- С.16-31

6. Бобозода У.Х. Истифодаи усули «Соати регӣ» дар ҳалли масъалаҳои химиявӣ ва самаранокии он дар инкишофи қобилияти маърифатии хонандагон // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ –2025. №1. С. 98-104

7. Бобозода У.Х. Маркази омодагии қаблӣ яке аз воситаҳои инкишофи қобилияти маърифатии хонандагон. // Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон №2, (56) 2025, саҳ.310-316 (т)

Теъдоди маводҳои ҷопшуда ба банди 35 “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26-уми июли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расонидани он.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Рисола аз муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати адабиёт ва замима иборат аст. Рисола дар ҳаҷми 215 саҳифаи ҷопи компютерӣ оварда шудааст. Матни рисола: 27 ҷадвал, 19 диаграмма, 2 нақша ва 1 расмро дар бар мегирад, рӯйхати адабиёт аз 309 номгӯ иборат мебошад.

Дар муқаддима мубрамии мавзӯ, асоснокӣ, масъала, ҳадаф, вазифаи таҳқиқот мухтасар шарҳ дода шудаанд, ғояи асосии фарзия шарҳу баён гаштаанд, навигарии илмӣ, аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот зикр гаштаанд, мазмуни асосии диссертатсия, ки барои дифоъ пешниҳод мешавад, манзур гардидааст.

Боби аввал «Таҳлили психологӣ-дидактикии ҳолати ташаккули қобилияти маърифатӣ ва рушди фаъолияти эҷодии хонандагон дар раванди таълими химия» ном дорад. Соҳибрисола асосан, ба мафҳуми фаъолияти маърифатӣ дар психология ва дидактика, масъалаи қобилияти фикрронӣ ва амсоли инҳоро шарҳу маънидод карда, андешаҳои худро баён месозад.

Муҳаққиқ бар асоси таҳлили андешаҳои олимони соҳаи психология ва педагогика ва бо назардошти андешаҳои хеш ба чунин хулоса меояд: «Таҳти мафҳуми фикрронӣ қобилиятҳои хотир, дарк, тасаввурот, тафаккур, нутқ ва диққат фаҳмида мешаванд».

Қобилиятҳои фикрронӣ худ ба худ не, балки дар натиҷаи ҳамкориҳои бисёрҷонибаи хонанда ва одамони дигар: дар муомила, дар фаъолият ва махсусан, фаъолияти таълимӣ ба вуҷуд меояд.

Соҳибрисола бар асоси омӯзиш, озмоишҳо гузаронида собит менамояд, ки омӯзгор роҳнамо барои донишомӯзӣ буда, вазифаи ӯ машваратҳо ва мутобиқсозии фаъолияти хонанда мебошад. Ин аст, ки дарсҳои кунунии ҳозиразамони химия аз дарсҳои анъанавӣ фарқ мекунанд. Дар дарсҳои муосири химия ҷиҳати рушди маҳорати фикрронии хонандагон ба ғайр аз воситаҳои мавҷудбудаи дарсҳои анъанавӣ боз воситаҳои зерин мавриди истифода қарор доранд: китобҳои электронии муосир; лабораторияҳои химиявӣ; интернет; воситаҳои нави таълим ва ғайра.

Самаранокии истифодаи масъалаҳои ҳисобиро дар раванди дарсҳои химия ва азхудкунии донишу маҳорату малакаҳоро ҳуди хонандагони синфҳои 8 ва 9 –уми литсейи ДДБ ба номи Носири Хусрав, литсейи № 1-и ноҳияи Хуросон, МТМУ № 8-и ноҳияи Хуросон, МТМУ № 5-и шаҳри Бохтар ва хонандагони гурӯҳҳои Маркази омодагии қаблии ДДБ ба номи Носири Хусрав, ки таҳқиқот гузаронида шуд, дарк карданд. Бинобар ин, онҳо хоҳиш карданд, ки бештар дарсҳои амалӣ

сурат гиранд. Оид ба зарурати истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ муҳаққиқ анкета (пурсишнома) гузаронидааст, ки хонандагон 100% ҷавоби мусбат додаанд.

Муҳаққиқ бар асоси озмоишҳои гузаронидаи ҳеш ба хулосаи дуруст омада пешниҳод кардааст, ки омӯзгорро зарур аст, ки истифодаи масъалаҳои ҳисобиро дар дарсҳои химия ҳамгиро намояд. Масъалаҳои ҳисобиро бо таъя ба андешаҳои методистон тасниф карда, нақши ҳар кадомро дар инкишофи маҳорати фикрронии хонандагон мухтасар шарҳ медиҳад.

Ҳамин тариқ, зарурати истифодаи масъалаҳои ҳисобиро дар татбиқи методии инкишофи маҳорати фикрронии хонандагон дар дарсҳои химия аз лиҳози илмӣ асоснок карда шудаанд.

Боби дуюми диссертатсия “Хусусиятҳои назариявии истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ ҳамчун воситаи ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон дар дарсҳои химия” ном дошта, аз чор зербоби аз ҷиҳати педагогӣ, дидактикӣ ва мантикӣ пайдарпаи таҳлилшуда иборат мебошад. Дар он хусусиятҳои дидактикии моҳияти масъалаҳои омӯзишӣ ва маърифатӣ, шартҳои асосии педагогии раванди омӯзиш, маҳоратҳои зарурӣ барои ташаккули фаъолияти маърифатии хонандагон ва методҳои ҳалли масъалаҳои таълимию маърифатиро ба таври пурра ва асоснок тавсиф шудааст.

Барои ҳалли масъалаҳои таълимӣ ва маърифатӣ усули “Соати регӣ”-ро, ки яке аз воситаҳои ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон мебошад, пешниҳод намудааст. Ин усули нави ҳалли масъалаҳои таълимӣ ва маърифатӣ буда, ба шакли соати регӣ шабоҳат дорад, аз ин рӯ он усули «Соати регӣ» номгузорӣ гардидааст, ки дар диссертатсия ба таври васеъ ва фаҳмо баён ёфтааст.

Боби сеюм, ки “Усули истифодаи низоми масъалаҳои ҳисобӣ дар дарсҳои химия ҳамчун воситаи ташаккули қобилияти маърифатии

хонандагон” ном дорад аз шаш зербанд иборат аст. Дар он намудҳои масъалаҳои ҳисобии истифодашаванда дар дарси химия ҳамчун воситаи ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон, ҷой ва вақти татбиқи низоми масъалаҳои ҳисобӣ дар машғулиятҳои таълимӣ, вазифа ва усулҳои гузаронидани озмоиши педагогӣ, натиҷаҳои асосии озмоиши педагогӣ ва Маркази омодагии қаблӣ, ки яке аз воситаи баланд бардоштани фаъолияти маърифатии хонандагон ба шумор меравад, бо таври пурра ва асоснок тавсиф карда шудааст.

Нишондиҳандаи муҳимми маҳорат ин қобилияти фаъол карда тавонистани хонандагон, инкишоф додани қобилияти онҳо, мустақилона кор кардан ва бедоркунии қобилияти ҷустуҷӯӣ дар хонандагон мебошад. Якчанд методҳои фаъолсозии фаъолияти маърифатиро пешниҳод намудааст, ки қобили дастгирӣ аст, инҳо: методи таълими маҷмуи амалҳои математикӣ (алгоритмӣ); методи таълими дарёфтӣ (эвристика); методи таълими таҳқиқотӣ (таҳлилӣ); методи мушоҳидавӣ; методи фаъоли таълим; методҳои шифохӣ (даҳонӣ); методи кори мустақилона бо хонандагон; методҳои кори мустақилона бо маводҳои дидактикӣ мебошанд. Ин боб мавзӯи “Натиҷаи корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ ва методикаи ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон дар ҳалли масъалаҳои химиявӣ”-ро дар бар мегирад, ки аз тарафи муаллиф “озмоиш”, “озмоиши педагогӣ”, “истифодаи дурусти ҳалли масъалаҳо”, усули “Соати регӣ” баён ёфтааст, он аз сарчашмаҳои илмӣ, луғатӣ ба таври васеъ баррасӣ гардида, бо хулосабарорӣ ҷамъбаст карда шудааст.

Ба таълими ҳалли масъалаҳои химиявӣ аҳамияти бештар дода шудааст, вале нокифоя будани миқдори соатҳои таълимӣ, ки ба омӯзиши химия дар барномаи таълимӣ ҷудо шудааст, гуногун будани қобилияти зеҳнӣ, ангеизишҳои ботинии хонандагон ва як қатор сабабҳои дигар ба пурра амалӣ гардидани он имконият намедихад. Ҳалли масъалаҳои химиявӣ дар дарсҳо, машғулиятҳои инфиродӣ гурӯҳӣ, амалӣ, лабораторӣ, ки тибқи барномаи таълимӣ амалӣ мегардад, аксаран боиси

сарбории хонандагон мешаванд ва айни замон кафолат намедиханд, ки онҳо маҳорату малакаҳои ҳадди ақалли ҳалли масъалаҳои намунавии химиявиро аз худ намоянд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Диссертатсияи Бобозода Убайдулло Холмирзо дар мавзӯи “Асосҳои методии истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ дар дарсҳои химия яке аз воситаҳои ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (химия)), ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз 30-юми сентябри соли 2021, таҳти №7 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ доғалаб ба дараҷаи илмӣ. Таҳассуси илмӣ Бобозода Убайдулло Холмирзо ба ихтисоси илмӣ дархостшаванда 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (химия)), мувофиқат мекунад. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ин ҷиҳат ҳамаҷониба қобили дастгирӣ мебошад.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсалаб доир ба диссертатсия.

Ҳангоми баррасии диссертатсия ва автореферат дар баробари муваффақиятҳои назаррас баъзе камбудҳои низ ҷой доранд, ки таъкид ва ислоҳи он боиси баланд шудани сатҳ ва дараҷаи таҳқиқот мегардад:

1. Дар автореферат асосҳои методии истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ дар заминаи дарси муқаррарии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба қадри кофӣ мушаххас карда нашудааст. Дар робита ба мавзӯҳои мушаххаси омӯзиши химияи муассисаҳои таҳсилотӣ тавсифи марҳила ба марҳилаи методикаи ҳалли масъалаҳои химиявӣ вучуд надорад.

2. Инчунин хусусиятҳои синнусолии хонандагон дар инкишофи фаъолияти эҷодӣ тавассути масъалаҳои ҳисобӣ ба таври кофӣ дар автореферат ошкор карда нашудаанд.
3. Дар диссертатсия ва автореферати он аз тарафи диссертант баъзе хатогиҳои услубӣ ва имлоӣ роҳ дода шудааст.
4. Дар зербоби якуми боби сеюм кам иқтибос оварда шудааст.
5. Роҳҳои ҳалли масъалаҳои душвор камтар оварда шудааст.

Ин эродҳое, ки оварда шудаанд, чузби буда, ба арзиши диссертатсия таъсир надоранд.

Таъкид намудан ба маврид аст, ки таҳқиқоти диссертатсионии рисоланавис арзишҳои назаррасро соҳиб буда, дақиқӣ ва возеҳии мафҳуми диссертатсия дар гузориши масъалаҳои ҳалталаб ва роҳҳои ҳалли он, ҳадаф, вазифа, фарзия, аҳамияти назариявӣ амалӣ гувоҳи он мебошанд.

Автореферати диссертатсия тибқи тартиби муқаррашуда барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (химия)), таҳия гардида, мазмунӣ асосии кори таҳқиқотиро инъикос менамояд ва дар он натиҷаҳои назарраси илмӣ асоснок гардида, шарҳи лозимии худро ёфтаанд.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Хулосаи диссертатсияи Бобозода Убайдулло Холмирзо зеринунвони “Асосҳои методии истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ дар дарсҳои химия яке аз воситаҳои ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (химия)) дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ба талаботи мавҷуда мутобиқ мебошад. Диссертатсия ба талаботи КОА – и назди Президенти Ҷумҳурии

Тоҷикистон мувофиқ, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (химия)) сазовор мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз 30-юми июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Диссертатсия ва автореферат дар ҷаласаи илмӣ-назариявии кафедраи методикаи таълими химияи факултети химияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон суратҷаласаи №1, аз 29 августи соли 2025 баррасӣ шудааст.

Аз рӯйи ҷамъбасти муҳокима қарор қабул карда шуд:

1. Диссертатсияи Бобозода Убайдулло Холмирзо зери унвони “Асосҳои методи истифодаи масъалаҳои ҳисобӣ дар дарсҳои химия яке аз воситаҳои ташаккули қобилияти маърифатии хонандагон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (химия)) пешниҳод гардидааст, кори баанҷомрасидаи илмию таҳқиқотӣ буда, ба талаботи КОА – и назди Президенти Ҷумҳурии мувофиқат мекунад ва барои Ҳимоя дар Шурои диссертатсионии назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси номбурдашуда тавсия карда мешавад.

2. Корҳои нашршуда ба дараҷаи кофӣ муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамоянд.

Тақризи муассисаи пешбар аз ҷониби номзади илмҳои химия, дотсент Холиқова Л.Р. таҳия гардида, дар ҷаласаи кафедра баррасӣ, муҳокима ва ҷонибдорӣ шудааст.

Дар чаласаи кафедра 10 нафар иштирок карданд. Натиҷаҳои овоздиҳӣ: “тарафдор” – 10 нафар; “зид” – нест; “бетараф” – нест. Суратчаласаи кафедра таҳти №1 аз 29 августи соли 2025.

Раиси чаласаи илмӣ-назариявӣ:

Мудири кафедраи методикаи таълими
химияи факултети химияи

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон,
номзади илмҳои химия, дотсент

Қурбонова М.З.

Ташхисгар:

Мутассадии ШИМ-и кафедраи методикаи
таълими химияи факултети химияи

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон,
номзади илмҳои химия, дотсент

Холиқова Л.Р.

Котиби чаласа:

Омӯзгори кафедраи методикаи
таълими химияи факултети химияи

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Абдурасулова Р.Т.

Имзои Қурбонова М.З., Холиқова Л.Р. ва Абдурасулова Р.Т.– ро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо

ва корҳои махсуси

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

“05” 05 2025

Шодихонзода Э.Ш.

Суроға: 734025, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17

Телефон: (+992-37) 227-15-10, факс (+992-37) 227-15-10

Сайт: <https://www.tnu.tj>, E-mail: tnu.int.re@gmail.com